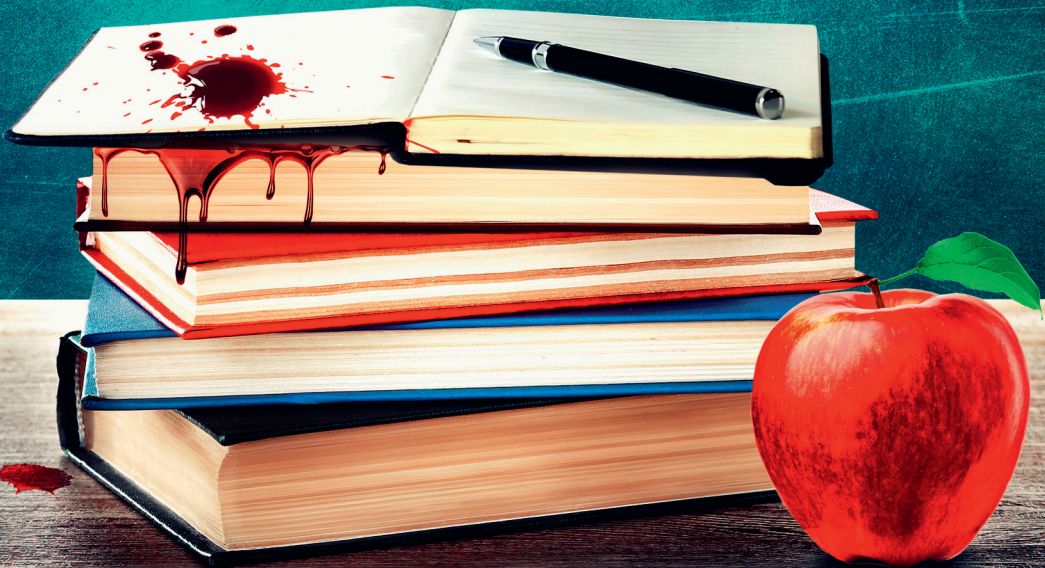

*Kuka halusi
murhata*
PROFESSORIN?

PERTTI HEMÁNUS

Kuka halusi murhata professorin?

Pertti Hemánus

Kuka halusi
murhata
professorin?

SAGA Egmont

Kuka halusi murhata professorin?

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1993, 2021 Pertti Hemánus and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788727121352

1. POD edition

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Joka osaa tehdä, hän tekee. Joka ei osaa tehdä, hän opettaa tekemistä. Joka ei osaa opettaa tekemistä, hän tutkii tekemisen opettamista. Joka ei osaa tutkia tekemisen opettamista, hän tutkii tekemisen opettamisen tutkimisen metodologisia ja filosofisia perusteita.

Suomalaista yliopistohuumoria

En voi kuvitella mitään rikosta, jota en jossakin tilanteessa saattaisi tehdä.

Vapaasti Johann Wolfgang von Goethen mukaan

Henkilöt

Raimo Rinta-Pöyhtäri, professori

Marja-Leena Rinta-Pöyhtäri, tohtori, hammaslääkäri, edellisen vaimo

Risto Rinta-Pöyhtäri, tuleva keskiolutbaarin pitäjä, edellisten poika

Tuula Hård af Segerstad (o.s. Rinta-Pöyhtäri), tuleva tohtori, edellisten tytär

Torbjörn Hagman, professori, tuleva rehtori

Sakari K. Tarpio, professori

Touko Loukola, professori

Torsti Karstila, apulaisprofessori

Martti Säyneinen, tohtori, vs. apulaisprofessori (entinen luokkakantainen kommunisti, minkä ilkeää mainita vain suluissa)

Timo Mahlakaarto, kandidaatti, assistentti

Anueliisa Malmström, opiskelija

Tatu Tuohikotola, kandidaatti, vs. assistentti

Pirkko Söderberg, toimistovirkailija
Liisalaila Lapinheimo, vs. toimistovirkailija
Raija Stenman, ex-sairaanhoitaja, opiskelija
Leila Hawking, röntgenhoitaja
Tuula Sastiala, tohtori, tutkimusapulainen
Margit Hartiala, ravintolapäällikkö
Antero Vähämöttönen, ex-bussinkuljettaja,
varhaiseläkeläinen
Pontus Hammar, poliisimestari
Heikki Erkinheikki, rikoskomisario
Sinimarja Erkinheikki, peruskoulunopettaja, edellisen vaimo
Martti Virtanen, nuorempi konstaapeli
Heikki Luostarinen, lisensiaatti, assistentti
Heikki Luostarinen, vanhempi konstaapeli
Elina Finérus, kosmetologi

Muuta väkeä vilisee. On yliopistossa työskenteleviä, maistereita tohtoreita melkein jokainen, niin kuin Juha Watt Vainion laulussa, mutta myös opiskelijoita; yksi yliopistoväestä on kunnollinen. On eri vakansseilla olevia poliiseja; yksi poliiseista on ikävä sanoa kunnoton. On baarimikkoja ja tarjoilijoita, pakkolomalle joutunut keittiöapulainen, sairaanhoitaja, palomies ja taustalla myös taksin- ja bussinkuljettajia. Kahdella sympaattisella somalilla on jopa pieni puherooli.

Päähenkilöiden puheissa ja mietteissä taas esiintyy milloin Platon tai Bertolt Brecht, milloin Urho Kekkonen tai Matti Nykänen, milloin Ilkka Kanerva tai Ilkka Kylävaara.

Tapahtuu lama-Suomessa, kaupungissa joka on meidän mittapuittemme mukaan suuri mutta kansainvälisesti ottaen pieni.

I

Lääketieteilijä Torbjörn Hagman neuvoo kilpailijaansa, valtiotieteilijä Raimo Rinta-Pöyhtäriä luopumaan tavoittelemasta yliopiston rehtorin asemaa. Jälkimmäinen ei kuitenkaan ole juoppo, ei edustuskelvoton moukka eikä kielitaidoton tankero. Ei, Hagman myöntää. Sen sijaan kilpailijan monet avioliiton ulkopuoliset naissuhteet ovat antaneet hänelle liian huonon maineen. Rinta-Pöyhtäri suuttuu yksityiselämänsä loukkaamisesta ja alkaa kaivella muististaan, minkälainen ammatillinen tahra Hagmanilla ehkä on tilillään. Ennen kuin hän pääsee tarkistamaan asiaa, Margit suutelee häntä julkisella paikalla ja Liisa katselee tapahtumaa huvittuneena vierestä. Leila viettää iltaa kotona vihoissaan, sillä Rinta-Pöyhtäri oli vahingossa kutsunut häntä Tuulaksi.

Kun hotelli- ja ravintolakoulu muutti peruskorjattuihin tiloihin yliopiston kupeeseen, sen ensimmäisiä huolen aiheita oli nasevien nimien löytäminen harjoitteluravintolalleen ja pubilleen. Ravintolasta tuli Prinssi Fiilippi ja pubista Hupeli.

Jälkimmäisestä nimestä joutuivat koulun päättäjät äänestämään. He tulivat siihen tulokseen, että ehdolla ollut Huppeli ei käy, koska se viittaa humalatilaan.

Valtio-opin professori Raimo Rinta-Pöyhtäri käveli kylmässä loppusyksyn tuulessa kohti Prinssi Fiilippiä. Matkan lyhyiden vuoksi hän oli tullut sopineeksi tapaamisen sinne, vaikka paikan nimi häntä ällötti. Prinssi Fiilippi, sehän on puolivillainen yhdistelmä kuninkaallisuutta ja rahvaanomaisuutta, ei kunnolla kumpaakaan.

Rinta-Pöyhtärin ärtymystä lisäsi se kielellinen lipsahdus, johon hän pari tuntia aiemmin oli syylistynyt. Leila oli soittanut kesken hirveimpien kiireiden, ihmetelty missä mies oli piileskellyt, miksi ei ollut ottanut yhteyttä, plää plää plää. Tuskastuksissaan Rinta-Pöyhtäri oli kerran kutsunut Leilaa Tuulaksi.

Jos puhelininlinjoja pitkin voisi fyysisesti päästä keskustelukumppanin kimppuun kynsimään tältä silmät päästä, Leila olisi tehnyt sen.

Rinta-Pöyhtäri lohduttautui opiskeluvuosiensa vitsailulla:

– En voi mennä treffeille, koska en muista pitikö minun tavata Liisa Annankadulla vai Anna Liisankadulla.

Tuo oli varmaan Renny Harlinin ongelma Hollywoodissa ja Ilkka Kanervan Helsingissä, mutta että minunkin.

Hupelin oven ohi Rinta-Pöyhtäri aikoi astella reippaasti. Pubeissa hän ei käynyt juuri koskaan.

Mutta nyt hän joutui pysähtymään. Ovesta horjui ulos keski-ikäinen, lyhyehkö ja lihavahko mies, joka alkoi viittilöidä ja huudella.

– Hei Rami, mitä virkaveli? Olin jo tulossa ulos Hupp-Hupelista, mutta voisin palata sinne takaisin. Juodaan viskit. Minä tarjoan.

Rinta-Pöytäri ei ollut tottunut lempinimeen Rami ja jo sen kuuleminen ärsytti häntä.

– Kiitos vain mutta minulla on kiire. Toisen kerran.

Humalikas työnsi kasvonsa melkein kiinni Rinta-Pöytärin kasvoihin.

– Vai ei viski maistu, tarjous ei kelpaa.

– Sanoinhan että toisen kerran.

– Sitten kun sinusta tulee yliopiston rehtori vai? Tiedätkö, jos se minusta riippuisi sinä et koskaan pääsisi siihen asemaan.

– No sen uskon... jos se sinusta riippuisi. Palataan asioihin.

Rinta-Pöytäriellä ei todellisuudessa ollut kiirettä. Prinssi Fiilipin aulassa hänellä oli aikaa kammata hiuksensa ja tarkastella kuvaansa kokovartalopeilistä. Pituutta hänellä oli enemmän kuin äskeisellä viskin tarjoajalla, mutta painoa vähemmän.

Luultavasti henkilö joka vasta tutustuisi minuun ei voisi kuvitellakaan, että täytän ensi vuonna jo kuusikymmentä, Rinta-Pöytäri mietiskeli. Muuten tietenkin olen mitä klassisin professori silmälasineni, tyyppi jonkalaisia menee kolmetoista tusinaan. Hajamielinenkin olen, mennä nyt kutsumaan Leilaa Tuulaksi.

Rinta-Pöytäri huomasi olevansa ravintolasalin ainoa asiakas. Hyvä niin. Aavistus sanoo, että olen toinen osapuoli kohta alkavassa keskustelussa, joka ei kaipaa ylimääräisiä korvapareja.

Tarjoilijatyttö sipsutteli paikalle. Hän oli nuori, sievä, vaalea ja isorintainen.

– Hyvää iltaa. Ja mitähän saisin tuoda?

– Odotan seuraa. Ensi alkuun riittäisi iso lasi tuoremehua.

Ehkäpä tuo Hupelista ulos työntynyt riidanhaastaja sai minut valitsemaan alkoholittoman vaihtoehdon, Rinta-Pöytäri mietti. Sellaiseksi kuin hän en koskaan halua tulla. On parempia tapoja rentoutua kuin alkoholi.

Moni yliopistolla tiesi riidanhaastajan Sakari K. Tarpion tarinan. Aikanaan eräänlainen ihmelapsi josta lehdet kirjoittelivat, kun hän tuli 16-vuotiaana ylioppilaaksi kahdeksalla laudaturilla. Kevään aineet olivat äidinkieli, ruotsi, englanti, saksa, ranska ja reaalikoe. Syksyllä tulivat vuoroon espanja ja matematiikka, tosin lyhyt. Pahojen kielten mukaan Tarpio oli ilmoittautunut pitkän matematiikan kokeeseen, mutta sai sen viime hetkellä muutettua lyhyeksi.

Kandidaatiksi Tarpio valmistui 18-vuotiaana ja lisensiaatiksi vuotta myöhemmin. Hän oli lihavahko poika, joka myi olutta opiskelijoiden juhlissa. Fil.lis. Tarpio, suuri lapsi.

Aikanaan hän avioitui ja sai pojan ja tyttären samalla kun hänet upeista ansioistaan valittiin Suomen ensimmäiseksi tekstintulkinnan professoriksi humanistiseen tiedekuntaan vähän alle 30 vuoden iässä. Hänen työnarkomaniansa ei nimityksen jälkeen hellittänyt vaan paheni. Hän pani kaiken valveillaoloaikansa tekstintulkintateorioidensa kehittämiseen ja soveltamiseen.

Kun Tarpio eräänä iltana palasi kotiin, sieltä ei kuulunut lasten tavanomaisia elämäniloisia ääniä. Sen sijaan pöydällä oli vaimon kirjoittama lappu, jossa tämä sanoi muuttaneensa pois ja

haluavansa pikaeron voidakseen avioitua Tukholman laivalta löytämänsä miehen kanssa.

Tarpiolle se oli kova pala. Nyt hän löysi alkoholin. Miksikään kokopäiväjuopoksi hän ei toki ryhtynyt vaan paiski yhä työtä paljonkin, mutta tietty tasapainottomuus alkoi haitata hänen luentojaan ja seminaarejaan.

Rinta-Pöyhtäri yritti kaivaa muististaan varmistuksen siihen, että Tarpio ei kuulunut yliopiston hallintoelimiin. Hän ei siis ainakaan muodollisesti pystyisi vaikuttamaan rehtorin valintaan.

Mietteet keskeytyivät, kun kabinetista työntyí ulos kaksi miestä, nuorempi ja vanhempi, äänekkäästi keskustellen. Nuorempi tervehti Rinta-Pöyhtäriä, joka vastasi lyhyesti ja käyttämättä puhuttelusanaa tohtori. Hän ei ollut varma nuoren miehen huumorintajusta.

Nuori mies oli Ville Ala-Mönkkönen, pohjoiskarjalalaisen mökin poika, sosiaalipolitiikan yliassistentti. Pari vuotta aiemmin hän oli väitellyt tohtoriksi aiheenaan köyhyyden mittaaminen eri teoriaperinteiden valossa. Sen jälkeen hän oli matkustanut Sarajevoon alansa maailmankonferenssiin. Köyhyystutkimuksen työryhmän puheenjohtaja oli ehdottanut, että osanottajat alkajaisiksi esittäytyisivät. Kun suomalaisen harjastukan vuoro tuli, hän sanoi:

– *My name is Dr. Ville Ala-Mönkkönen.*

Paikalla sattui olemaan toinenkin suomalainen, juttu kiersi ja Ala-Mönkkösen tohtorius oli yliopistolla jo kiteytynyt osaksi hänen nimeään.

Tuskin tuo pari oli ehtinyt poistua, kun sisätautiopin professori Torbjörn Hagman saapui paikalle. Siinä toinen mitä klassisin professorityyppi, Rinta-Pöyhtäri tuli ajatelleeksi. Pystyisinköhän minä matkustamaan hänen passillaan ja hän

minun? Ainoa ero välillämme taitaa olla, että minä olen tummempi ja hiukseni ovat yhä vahvat, kun taas Hagman on vaaleampi ja alkanut kaljuuntua.

– Sinä olet jo täällä. Toivottavasti en itsekkään ole myöhässä.

Hagman ei tervehtinyt Rinta-Pöyhtäriä liioitellun tuttavallisesti eikä ramitellut tätä. Hän tilasi kerkeästi viskin, mutta ei vilkaissutkaan tarjoilijan rintoihin.

– Söisitkö iltapalan? Kutsun esittäjänä haluaisin välttämättä tarjota.

– Kiitos, annetaan olla. Olen normaalipainoinen tai toivottavasti jopa hoikanpuoleinen muun muassa siksi, että en koskaan syö mitään kello kuuden jälkeen illalla.

– Eräänlainen painonvartijahan olen itsekin. Miten olisi viski? Tai konjakki? Tai edes viinikarahvi?

– Kiitos, tänään tuntuu parhaalta tuoremehu.

– Tieteenalani oppien kannalta olet oikeassa. Itse kyllä juon muutaman viskin. Vaimoni on luvannut hakea minut autolla kotiin.

Rinta-Pöyhtäri havaitsi taas kerran, miten vähän hän piti tuossa vastapäätä ystävällistä leikkivän miehen tyylistä. Vaimo pannaan hakemaan mies kotiin, jotta säästettäisiin muutaman kympin taksimaksu. Kuitenkin kaikki tietävät Hagmanin suvun omaisuuden, Torbjörnin suuret tulot professuurista, sairaalatyöstä ja yksityisvastaanotosta, näyttelijätärvaimon myös suuret tulot ennen muuta jatkuvista tv-osista, kasinopelivoitot...

Ilmapiiri pöydässä muuttui äkisti.

– Varmaan on selvintä mennä asiaan. Luultavasti arvaat sen.

– Mistäpä minä?

– Ai, sinua huvittaa näytellä. Koko yliopisto tietää mistä on kysymys ja kaupungin tiedotusvälineet yhtä lailla. Rehtori

valitaan ylihuomenna ja meidän kahden nimet on jatkuvasti mainittu pääehdokkaina.

Rinta-Pöyhtäriin katse terästyi ja ääneen tuli jo kärsimättömyyttä.

– Pääehdokkaina, niinpä niin. Mutta emmehän me valitse rehtoria, emme itseämme tai toistamme. Mitä keskustelemista meillä on? Eikö olisi parasta antaa yliopiston valtuuston tehdä vapaasti valintansa?

Hagman kenties oli oppinut vaimoltaan näyttelijän taitoja.

– Mutta valtuustohan sen tekee joka tapauksessa. Et kai kuvittele minun ehdottelevan palatsivallankumousta yliopiston sisällä? Olenko muka jonkinlainen Janajev?

Hagman naurahti, Rinta-Pöyhtäri ei.

– Sano mihin pyrit. Miksi kutsuit minut keskustelemaan?

Hagman oli hetken hiljaa ja sanoi sitten mihin hän pyrkii.

– Itse tietenkin päätöksesi teet. Asia johon tulen ei ole miellyttävä kertoa eikä kuulla. Et tule saamaan kannatusta rehtorin vaalissa meidän tiedekunnaltamme eikä myöskään oikeustieteilijöiltä. Yhteiskuntatieteilijöiltä eli omiltasi ehkä ääniä tippuu, humanisteista en tiedä enkä muutenkaan ole ennustaja. Mutta olennaista on...

Rinta-Pöyhtäri keskeytti hänet ja lisäsi puheeseensa volyymia.

– ...kakista ulos. En aio istua täällä koko pitkää iltaa.

– Olennaista on että äänimääräsi todennäköisesti jää aika pieneksi. Se on sinulle nolo tilanne, mutta voit välttää sen kieltäytymällä koko ehdokkuudesta.

– Oletpa ihmeellinen veikko. Leikit ilmeisesti ystävää ja kannat muka huolta siitä, että en joudu kiusalliseen tilanteeseen.

Tarjoilija viivytteli naapuripöydässä, vaikka siinä ei istunut ketään. Vasta kun hän oli poistunut, Hagman vastasi:

– Totta puhuen pelissä on hiukan mukana jopa koko yliopistomme maine, joka ei muutenkaan ole parhain. Joskus lehdissä näkee yhä muistumia vuosien takaiselta stalinistikaudelta ja ”punaisesta yliopistosta”.

– Onko se minun vikani? Minäkö olin rähmälläni itään? Mainitseeko Timo Vihavainen minut kirjassaan? Etkö edes tiedä, että minun tieteelliset yhteyteni ovat aina suuntautuneet ennen muuta länteen?

– Tiedän tiedän, Hagman sanoi sovittelevasti, tai sitten sovittelevaa leikkien. – Sinussa on paljon niitä ominaisuuksia, joita rehtorilta edellytetään. Nytkin litkit tuoremehua, juoppo et ole ensinkään...

– ... en todellakaan laskisi edustustilaisuuksissani housuihini niin kuin eräät Suomen suurlähettiläät.

– Et. Kelpaat hoitamaan suhteita missä tahansa. Suullinenkin kielitaitosi on moitteeton, taitaa olla kielet yhteen laskien parempi kuin omani.

Rinta-Pöyhtärin mitta alkoi olla täysi.

– Jos olet mies etkä akka, lopeta jo kiertely ja kaartelu. Mistä on kysymys? Mikä minussa on niin pahasti vialla, että en saisi edes mittauttaa kannatustani rehtoriksi?

– Ymmärrä tämä keskustelu oikein. En minä ole kutsunut sinua tänne kuuntelemaan omaa kantaani, vaan haluan kertoa ne syyt mitkä yliopistoyhteisössä ovat kallistaneet vaa’an vahvasti minun puolelleni.

Rinta-Pöyhtäri tuijotti Hagmania silmät leimuten.

– Syynä on yksityiselämäsi, se ja pelkästään se.

– En tajua mitä puhut.

– Tajuat jos haluat. Yliopistossa ei työskentele pahimpia moralisteja, mutta jossakin on raja. Asut käytännössä vaikka et

virallisesti erossa vaimostasi Marjatasta, miellyttävä nainen, terveisiä vain hänelle...

- Hän ei ole mikään Marjatta vaan Marja-Leena.
- Anteeksi, muistini petti, mutta älä huuda kuitenkaan.

Sinulla on työhuoneeksi kutsumasi kakkosasunto, jossa tapaavat naisystäviäsi, pidät eräänlaista haaremia.

- On sinulla otsaa tunkeutua minun yksityiselämäni ja loukata minua. Tiedätkö minkälaisena miehenä sinua Etelä-Pohjanmaalla pidettäisiin?

- Et siis todellakaan halua ymmärtää. Tulin kertomaan vain mitä olen kuullut. Tulin ehdottamaan että harkitsisit kilpailusta luopumista oman etusi vuoksi, ei minun etuni, ellei nyt enää puhuta koko yliopiston maineesta. Ellet luovu, et luovu ja tulos selviää hyvin pian.

Tarjoilija tuli kysymään onko herroilla lisätoivomuksia. Rinta-Pöyhtärillä oli: tuoremehu. Hagmanilla myös: viski.

Rinta-Pöyhtäri oivalsi että oman kiihtymisen hillitseminen on viisasta. Hän ei totta puhuen ollut etukäteen varma, miksi Hagman oli halunnut tavata hänet kahden kesken. Rehtorin vaalien vuoksi tietysti, senhän nyt olisi arvannut vaikka Toimi Kankaanniemi, mutta yllättävää oli vastapuolen röyhkeä tapa puuttua toisen yksityiselämään.

Olihan Rinta-Pöyhtäri kuullut elämäntapojaan koskevia vihjailuja, mutta vain joidenkin yliopistojuhlien jatkoilla. Sosiaalinen tilanne oli suomalaisessa kulttuurissa pikkutunneilla aivan toinen kuin nyt Prinssi Fiilipissä. Rehtorin vaaleja ei ratkottu jatkoilla.

Hagman katkaisi tauon.

- Oikeastaan olen asiani esittänyt ja voisin pikapuoleen vaikkapa jo tilata kyydin kotiin. Huomaan sinun

Murha kampuksella: Juonittelua, kähmintää ja kateutta!

Kun professori Raimo Rinta-Pöyhkäri löytyy myrkytettynä, rikosetsivä Heikki Erkinheikki alkaa tutkia epäselvää kuolemantapausta. Yliopistomaailmasta paljastuu juonittelun ja kähmintöjen vyyhti, ja selviää, ettei professori itsekään ollut puhdas pulmunen. Rinta-Pöyhkäri on pitänyt työtään tukikohtana tuottavien sivubisnesten välissä, ja lisänimen Tissi hän on saanut tapaamalla toisia naisia vaimonsa selän takana. Onko murhan taustalla joku neljästä rakastajattaresta, vai onko joku kollegoista pelannut professorin ulos myrkyllisestä pelistä?

Pertti Hemánuksen satiirinen esikoisdekkari on paljon muutakin kuin pelkkä rikostarina: se kuvaa yliopistomaailmaa ja sairastunutta työyhteisöä, jossa kilpaillaan, kähmitään ja kadehditaan.

Pertti Hemánus (1934–2012) toimi tiedotusopin professorina Tampereen yliopistossa ja kirjoitti tieteellisen tekstin ohella niin journalismin oppikirjoja kuin lehtikolumnejakin. Hemánus julkaisi myös dekkareita, jotka tarkentavat rikosten ohi yhteiskunnallisiin epäkohtiin.